

Mariapori gegn Finnlandi

Dómur frá 6. júlí 2010

Mál nr. 37751/07

10. gr. Tjáningarfrelsi

Opinberir starfsmenn. Ærumeiðingar. Tjáningarfrelsi í réttarsal. Þyngd refsingar.

1. Málsatvik

Kærandi er Anna-Liisa Mariapori. Hún er finnskur ríkisborgari, fædd árið 1943 og búsett í Muurola í Finnlandi. Í desember árið 1997 var hún kvödd fyrir dóm sem vitni í máli manns sem hafði verið ákærður fyrir skattsvik. Meðal sönnunargagna í málinu voru skýrslur skattrannsóknarmanna. Ákærði í málinu var síðar sakfelldur. Fyrir dómi lýsti kærandi, Anna-Liisa Mariapori, því m.a. yfir að skattrannsóknarmennirnir hefðu vísvitandi birt rangar niðurstöður í útreikningum sínum. Fjallað var um vitnisburð kæranda í nokkrum finnskum fjölmiðlum auk þess sem hann var almenningi aðgengilegur í dómabókum. Árið 1998 gaf kærandi út bók þar sem fullyrðing hennar var endurtekin.

Kærandi var ákærð fyrir ærumeiðingar í desember 2000 og sakfelld fyrir brot í júlí 2004. Ummælin sem hún var dæmd fyrir lutu að því að gefið var í skyn í bókinni að annar skattrannsóknarmanna væri persónulega tengdur saksóknara og að þau tengsl hefðu haft áhrif í framangreindu refsímáli. Var kærandi dæmd í fjögurra mánaða skilorðsbundið fangelsi og til að greiða skattrannsóknarmanninum 5 þúsund evrur í miskabætur vegna ummælanna. Dómstóllinn taldi að jafnvel þótt kærandi kynni að hafa haft rétt fyrir sér varðandi brotalamir í skattkerfinu hefði það ekki réttlætt þá gagnrýni sem hún hefði látið í ljós í garð starfsmanna hins opinbera. Þá var hún einnig dæmd fyrir ummæli hennar um skattrannsóknarmennina fyrir dómi þar sem hún bar vitni og dæmd til að greiða hvorum þeirra um sig fjögur þúsund evrur í miskabætur. Þann 25. apríl 2006 staðfesti áfrýjunardómstóll niðurstöðu undirréttar.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærandi taldi að brotið hefði verið gegn 10. gr. sáttmálans með sakfellingu hennar fyrir ummæli sem hún hafði sett fram fyrir dómi og í bókinni sem hún gaf út.

Niðurstaða

Dómstóllinn tók fram að ljóst væri að tjáningarfrelsi kæranda hefði verið takmarkað og að takmörkunin hefði stefnt að lögmætu markmiði sem hefði verið að vernda réttindi annarra.

Um það hvort takmörkunin hefði verið nauðsynleg í lýðræðissamfélagi tók dómstóllinn fram að tjáningarfrelsisvernd sáttmálans næði til tjáningar sem móðgaði eða raskaði hugarró þeirra sem hún beindist að. Tjáningarfrelsið væri háð þeim takmörkunum sem fram kæmu í 2. mgr. 10. gr. sáttmálans en þær yrðu þó að byggjast á mikilvægri samfélagslegri þörf. Þótt aðildarríkin hefðu ákveðið svigrúm til mats á því hvort slík þörf væri til staðar þá fælist í því endurskoðunarvaldi sem dómstólnum væri falið að hann gæti endurmetið hvort takmörkun samræmdest tjáningarfrelsi eins og það væri verndað af 10. gr. sáttmálans. Dómstóllinn tók fram að hann þyrfti að skoða málið í heild og í því samhengi sem ummæli kæranda voru færð fram. Dómstóllinn yrði að meta hvort takmörkunin væri í samræmi við það lögmæta markmið sem stefnt væri að og hvort markmiðið ætti við og nægði til takmörkunarinnar.

Dómstóllinn tók fram að líkt og ætti við um stjórnámálamenn yrðu opinberir starfsmenn að þola að störf þeirra væru gagnrýnd. Svigrúm til að gagnrýna þá væri í sumum tilvikum rýmra en þegar um væri að ræða starfsmenn einkaaðila. Engu að síður væri ekki hægt að líta svo á að opinberir starfsmenn legðu allar gerðir sínar í dóm almenninga með sama hætti og ætti við um stjórnámálamenn.

Dómstóllinn tók ummæli kæranda við meðferð sakamálsins fyrir dómstólum til skoðunar. Benti hann á að kærandi hefði svarað spurningum saksóknara skilmerkilega og ekki vikið út frá spurningunum frekar en nauðsynlegt var. Ennfremur leit hann til þess að hún hefði verið eiðsvarin. Auk þess yrði að taka tillit til þess að nöfn skattrannsóknarmanna hefðu ekki komið fram í eftirfarandi

fjölmíðlaumfjöllun, málsmeðferðin hefði verið opinber almenningi og almenningur hefði haft aðgang að ummælunum í dómabókunum sem hefðu verið opinberar. Þá yrði að horfa til þess að kærandi hafði ekki sjálf reynt að draga athygli að ummælum sínum við málsmeðferðina. Dómstóllinn benti á að með ummælum sínum hefði kærandi í raun sakað skattrannsóknarmennina um að hafa framið brot í starfi.

Því næst fjallaði dómstóllinn um tjáningarfrelsi við meðferð dómsmála. Visaði dómstóllinn til fyrri úrlausna sinna að það væri aðeins við sérstakar aðstæður sem takmarka mætti tjáningarfrelsi verjenda í dómsal og að sambærileg sjónarmið ættu við vegna framburðar vitna sem kæmu fyrir dóm til skýrslugjafar. Dómstóllinn tók fram að þessi afstaða hans væri einnig til komin vegna áhrifa frá 6. gr. sáttmálans um réttláta málsmeðferð. Þrátt fyrir að málfrelsi aðila væri ekki takmarkalaust í dómsal þá mæltu sjónarmið um jafnræði málsaðila og sanngirni fyrir um að skoðanaskipti í dómsal ættu að vera sem frjálst.

Loks tók dómstóllinn fram að dómara bæri hverju sinni að hafa stjórn á þinghaldi. Í málinu þar sem kærandi kom fram sem vitni hefði dómari ekki gert athugasemd við staðhæfingu hennar og henni hefði ekki verið boðið að taka hana til baka í þinghaldinu. Þá hefði eðli málsins verið með þeim hætti að skattyfirvöldum gafst kostur á að hrekja staðhæfingar kæranda í þinghaldinu sjálfu. Loks yrði að taka tillit til þess að kærandi hefði komið fram sem vitni fyrir hönd varnarinnar og hún hefði einungis svarað þeim spurningum sem fyrir hana voru lagðar.

Í ljósi alls ofangreinds taldi dómstóllinn að skattrannsóknarmennirnir hefðu þurft að þola þær staðhæfingar sem látnar voru í ljós um störf þeirra í réttarhaldinu.

Dómstóllinn fjallaði því næst um ummælin sem kærandi setti fram í bók sinni. Dómstóllinn taldi að líta mætti á bókina sem hluta af skoðanaskiptum á opinberum vettvangi. Í bókinni væri einkum fjallað um viðhorf kæranda til aðgerða skattyfirvalda. Dómstóllinn taldi að í slíkum tilvikum væri ekki réttlætanlegt að refska þátttakendum í opinberri umræðu með fangelsisrefsingu enda hefði slík niðurstaða afar fælandi áhrif á þátttöku í opinberri umræðu. Þótt hugsanlega hefði verið réttlætanlegt að refska kæranda fyrir þau ummæli sem birtust í bókinni hefði refsingin verið óeðlileg þung og úr hófi miðað við eðli ummælanna og það markmið sem takmörkunin stefndi að.

Í ljósi alls ofangreinds taldi dómstóllinn að brotið hefði verið gegn 10. gr. sáttmálans. Finnska ríkið var dæmt til að greiða kæranda rúmlega 33 þúsund evrur vegna fjárhagslegs tjóns, sex þúsund evrur í miskabætur og 10 þúsund evrur í málskostnað.

Dómurinn taldi einnig að málsmeðferðartími hefði verið óhæfilega langur og því var brotið gegn réttindum kæranda samkvæmt 1. mgr. 6. gr. sáttmálans.